

O‘ZBEK TARJIMASHUNOSLIGIDA BADIY MATNNI IFODALASH MUAMMOLARI

Ezozxonova Nasimaxon Esorxonovna

Oriental Universtiteti Tillar-2 kafedrasida katta o‘qituvchisi

Annotatsiya: *Tarjima qadimdan xalqlararo madaniy muloqotning asosiy vositasi bo‘lib kelgan. Xususan, badiiy tarjima o‘zbek adabiyoti taraqqiyotida muhim o‘rin tutadi. Dunyo adabiyotining durdonalarini milliy tilga o‘tkazish orqali kitobxon nafaqat asarning syujet va obrazlaridan, balki muallifning estetik qarashlari, madaniy qadriyatlari, ruhiy olamidan ham bahramand bo‘ladi. Shu bois badiiy matnni tarjima qilishda “so‘z”ni emas, balki “ruh”ni ifodalash asosiy vazifalardan biridir. Biroq amaliyotda ko‘plab muammolar uchraydi.*

Kalit so‘zlar: *badiiy tarjima, ifoda muammolari, milliylik, madaniy muloqot, estetik qatlam, tarjimon mahorati, lingvistik va madaniy sezgirlik*

PROBLEMS OF RENDERING LITERARY TEXT IN UZBEK TRANSLATION STUDIES

Annotation: *Translation has long served as the main means of intercultural communication. In particular, literary translation occupies an important place in the development of Uzbek literature. By transferring the masterpieces of world literature into the national language, the reader gains not only access to the plot and characters of the work, but also to the author’s aesthetic views, cultural values, and spiritual world. Therefore, in translating a literary text, the main task is to convey not only the “word” but also the “spirit.” However, in practice, many difficulties arise.*

Keywords: *literary translation, problems of expression, nationality, cultural dialogue, aesthetic layer, translator’s skill, linguistic and cultural sensitivity*

ПРОБЛЕМЫ ПЕРЕДАЧИ ХУДОЖЕСТВЕННОГО ТЕКСТА В УЗБЕКСКОМ ПЕРЕВОДОВЕДЕНИИ

Аннотация: *Перевод издавна является основным средством межкультурного общения. В частности, художественный перевод занимает важное место в развитии узбекской литературы. Переводя шедевры мировой литературы на национальный язык, читатель получает доступ не только к сюжету и образам произведения, но и к эстетическим взглядам автора, культурным ценностям и духовному миру. Поэтому при переводе художественного текста главная задача заключается в передаче не только «слова», но и «духа». Однако на практике возникает множество трудностей.*

Ключевые слова: художественный перевод, проблемы передачи, национальная специфика, культурный диалог, эстетический слой, мастерство переводчика, лингвистическая и культурная чувствительность

Badiiy tarjima jarayoni o'z mohiyatiga ko'ra murakkab va ko'p qavatli tuzilishga ega bo'lgan matnni boshqa tilga o'tkazish faoliyatidir. Chunki badiiy matnda faqat syujet yoki obrazlar emas, balki ramziy qatlam, badiiy til, uslub va madaniy konnotatsiyalar ham mujassamdir. Shu sababli badiiy tarjimini oddiy lingvistik jarayon sifatida emas, balki ijodiy faoliyat sifatida talqin etish zarur. Tarjimon asarni to'g'ridan-to'g'ri so'zma-so'z tarjima qilmay, muallifning badiiy ruhini, estetik qarashlarini, milliy madaniyatini ham kitobxonga yetkazishi kerak bo'ladi. Bu jarayon, o'z navbatida, tarjimondan nafaqat mukammal til bilimini, balki adabiy did va madaniy sezgirlikni ham talab qiladi. O'zbek tarjimashunosligida ham so'nggi yillarda badiiy tarjimaning estetik, lingvistik va madaniy mezonlari alohida tadqiq etilmoqda (Bassnett, 2014; Karimov, 2020).

Badiiy tarjimaning muvaffaqiyati, avvalo, asliyat va tarjima o'rtasidagi estetik uyg'unlikni ta'minlashga bog'liq. Tarjimon badiiy asarda qo'llanilgan ramzlar, obrazli ifodalar va uslubiy vositalarni milliy kitobxon ongiga moslashtirish bilan birga, ularni asliyatdagi ruhiyatdan uzoqlashtirmasligi lozim. Shu ma'noda, badiiy tarjima jarayonida "ma'no sodiqligi" va "uslubiy erkinlik" o'rtasida muvozanatni topish katta mahorat talab qiladi. O'zbek adabiyotida ham ko'plab klassik va zamonaviy tarjimalar ana shu muvozanatni qanchalik saqlaganiga qarab baholanadi (Venuti, 2012). Demak, badiiy tarjima nafaqat til almashtirish, balki ijodkorlik va madaniy muloqotning nozik san'ati sifatida qaralishi kerak.

Badiiy tarjima jarayonida tarjimon ko'plab lingvistik va madaniy qiyinchiliklarga duch keladi. Avvalo, leksik muammolar muhim o'rin tutadi. Chet tilidagi ba'zi so'z yoki iboralarning o'zbek tilida to'liq ekvivalenti topilmaydi. Masalan, ingliz tilidagi "melancholy" so'zini tarjimon "g'amginlik", "huzun" yoki "tushkunlik" deb turlicha bera oladi, biroq ularning barchasi asl ma'no va ruhni to'liq qamrab olmaydi. Shuningdek, frazeologik muammolar ham tarjima jarayonida katta rol o'ynaydi. Maqol, matal yoki idiomalar milliy mentalitet va tarixiy tajriba bilan bog'liq bo'lgani uchun ularni to'g'ridan-to'g'ri tarjima qilish imkonsiz. Tarjimon ko'pincha ekvivalent mazmundagi o'zbekcha maqol yoki ibora topishga majbur bo'ladi. Madaniy muammolar esa asarda tasvirlangan urf-odat, tarixiy voqealar va milliy mentalitetni kitobxon uchun tushunarli qilib berish zaruratidan kelib chiqadi. Agar bu qatlam to'liq ochilmasa, kitobxon asarning ruhini to'g'ri anglay olmaydi.

Yana bir muammo – uslubiy muammolar. Har bir muallifning o'ziga xos uslubi va badiiy ohangi mavjud. Masalan, Shekspirning poetik tili, Xemingueyning ixcham va sodda jumalari yoki Pushkinning lirizmini o'zbek tiliga to'liq singdirish oson emas. Ba'zan tarjimada bu uslublar silliqlashib, bir-biriga o'xshash ko'rinib qoladi. Nihoyat, genetik muammolar ham muhimdir. Har bir asar muayyan davr va ijtimoiy-madaniy kontekstda yaratilgan. Tarjimon shu davrning ruhiyatini, ijtimoiy sharoitini, madaniy kodlarini hisobga olmasa, asarning mohiyati to'liq ochilmaydi. Shu bois badiiy tarjimada lingvistik kompetensiyadan tashqari, tarixiy va madaniy bilimlar ham zarur. Bassnett (2014) ta'kidlaganidek, badiiy tarjimada "ma'no sodiqligi" va "estetik moslik" o'rtasidagi

muvozanatni saqlash eng asosiy vazifa hisoblanadi. Rustamova (2018) esa ayniqsa o'zbek tarjimashunosligida milliylik muammolari dolzarb ekanini alohida ta'kidlaydi.

Badiiy tarjima – bu madaniyatlararo ko'prik. O'zbek tarjimashunosligida badiiy matnni ifodalash masalasi hanuz dolzarb bo'lib qolmoqda. Asarning ruhini, uslubini va milliy xususiyatini kitobxonga yetkazish oson emas. Shu bois, tarjimonda nafaqat lingvistik, balki adabiy, estetik va madaniy sezgirlik ham bo'lishi lozim. Kelgusida bu sohada ilmiy tadqiqotlarni kengaytirish va yangi tarjimalarni yaratish orqali o'zbek tarjimashunosligi yanada rivojlanishi kutilmoqda.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Bassnett, S. (2014). Translation Studies. Routledge.
2. Karimov, U. (2020). O'zbek tarjimashunosligi masalalari. Toshkent: Fan nashriyoti.
3. Venuti, L. (2012). The Translator's Invisibility: A History of Translation. Routledge.